O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI JIZZAX FILIALI

ISSN 2181-3884

ZAMONAVIY ILMIY-TEXNIK TADQIQOTLAR

xalqaro jurnali

Vol. 2 No. 4

2026

International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research

Volume 2 Issue 4
2026

Zamonaviy ilmiy-texnik tadqiqotlar xalqaro jurnali

4-son
2026

Международный журнал современных научно-технических исследований

Том 2 Выпуск 4
2026

MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETINING JIZZAX FILIALI

Xalqaro ilmiy-elektron jurnali

Tahrir kengashi raisi:

P.f.d., prof., O.X. Turakulov

Bosh muharrir:

A.A. Abdumalikov

Tahrir kengashi mas’ul kotibi:

D.M. Jomurodov

Tahririyat hay’ati:

1. B.f.d., prof., S. Murodova (O’zMU Jizzax filiali, UZB)
2. P.f.n., prof., S. Usmanov (O’zMU Jizzax filiali, UZB)
3. T.f.n., dos., S. Tavboev (O’zMU Jizzax filiali, UZB)
4. F.f.d., prof., N. Djusupov (O’zDJTU, UZB)
5. T.f.d., dos., S. Ruzimov (TTPU, UZB)
6. P.f.d., prof., G. Lekerova (SKU, KZH)
7. DSc., Ali Coşkan (ASUI, TR)
8. T.f.d., prof., D. Irgasheva (TATU, UZB)
9. T.f.d., prof., I. Siddikov (NRU TIIAME, UZB)
10. T.f.n., dos., S. Eshkabilov (NDU, US)

Zamonaviy ilmiy-texnik tadqiqotlar xalqaro elektron jurnali (International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research) O’zMU Jizzax filiali Kengashining qaroriga asosan tashkil etilib, 2022-yil 9-sentabrda O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №038200 raqami bilan ro‘yxatidan o‘tkazilgan, shuningdek davlatlararo standartlar talabi asosida O‘zbekiston Milliy kutubxonasidan jurnal uchun 2181-3884 ISSN raqami olingan.

© “O‘zMU Jizzax filiali” – 2023

Tahririyat manzili:

130100, Jizzax viloyati, Jizzax shahri,
Sh.Rashidov Shox ko‘chasi, 259-uy.

O‘QITUVCHI KOMPETENSIYASI TA’LIM SIFATINING INTEGRAL KO‘RSATKICHI SIFATIDA

Abdusamiyev Dilmurod Abdug‘ani o‘g‘li

Turan International University, dotsent (DSc).
e-mail: abdusamiyev1993@bk.ru **ORCID**: https://orcid.org/0009-0000-0934-5783

Annotatsiya.

Mazkur maqolada o‘qituvchi kompetensiyasining ta’lim sifatini ta’minlashdagi o‘rni pedagogik nuqtai nazardan tahlil qilingan. Zamonaviy ta’lim tizimida ta’lim sifati o‘qituvchining kasbiy, metodik, kommunikativ, raqamli va refleksiv kompetensiyalarining shakllanganlik darajasi bilan bevosita bog‘liqligi ilmiy asoslangan. Tadqiqot davomida kompetensiyaviy yondashuv, ta’lim sifati indikatorlari va o‘qituvchi faoliyatining natijadorligi o‘rtasidagi funksional bog‘liqlik tahlil qilinib, o‘qituvchi kompetensiyasining ta’lim sifati integral ko‘rsatkichi sifatidagi konseptual modeli ishlab chiqildi. Natijalar o‘qituvchi kompetensiyasini tizimli rivojlantirish ta’lim jarayonining samaradorligini, o‘quvchilarning ta’lim natijalarini va ta’lim muassasasining umumiy sifat ko‘rsatkichlarini oshirishga xizmat qilishini ko‘rsatdi.

Kalit so‘zlar: kasbiy kompetentlik, metodik kompetensiya, refleksiv kompetensiya, raqamli kompetensiya, ta’lim natijalari, kompetensiyaviy yondashuv, pedagogik mahorat, sifat menejmenti.

КОМПЕТЕНТНОСТЬ УЧИТЕЛЯ КАК ИНТЕГРАЛЬНЫЙ ПОКАЗАТЕЛЬ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ

Абдусамиев Дилмурод Абдугани угли

Международный университет «Туран», доцент (DSc).

Аннотация.

В данной статье с педагогической точки зрения проанализирована роль компетентности учителя в обеспечении качества образования. Научно обоснована прямая зависимость качества образования в современной образовательной системе от уровня сформированности профессиональных, методических, коммуникативных, цифровых и рефлексивных компетенций учителя. В ходе исследования проанализирована функциональная взаимосвязь между компетентностным подходом, индикаторами качества образования и результативностью педагогической деятельности, а также разработана концептуальная модель компетентности учителя как интегрального показателя качества образования. Результаты исследования показали, что системное развитие компетентности учителя способствует повышению эффективности образовательного процесса, улучшению образовательных результатов учащихся и общих показателей качества деятельности образовательного учреждения.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, методическая компетенция, рефлексивная компетенция, цифровая компетенция, образовательные результаты, компетентностный подход, педагогическое мастерство, менеджмент качества.

TEACHER COMPETENCE AS AN INTEGRAL INDICATOR OF EDUCATION QUALITY

Abdusamiyev Dilmurod Abdug‘ani o‘g‘li

Turan International University, Associate Professor (DSc).

Abstract.

This article analyzes the role of teacher competence in ensuring the quality of education from a pedagogical perspective. It provides a scientific justification for the direct relationship between the quality of education in the modern educational system and the level of development of teachers' professional, methodological, communicative, digital, and reflective competencies. The study examines the functional relationship between the competency-based approach, education quality indicators, and the

effectiveness of teaching activities. Furthermore, a conceptual model of teacher competence as an integral indicator of education quality has been developed. The findings demonstrate that the systematic development of teacher competence contributes to improving the effectiveness of the educational process, enhancing students' learning outcomes, and increasing the overall quality indicators of educational institutions.

Keywords: professional competence, methodological competence, reflective competence, digital competence, learning outcomes, competency-based approach, pedagogical mastery, quality management.

Kirish. XXI asrda ta'lim sifati davlatlarning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyoti, inson kapitalini rivojlantirish va global raqobatbardoshlikni belgilovchi strategik omillardan biriga aylandi. Ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar o'quv dasturlarini yangilash yoki zamonaviy texnologiyalarni joriy etish bilangina cheklanmay, avvalo, o'qituvchining kasbiy salohiyatini rivojlantirishni talab etmoqda. Chunki ta'lim sifatini ta'minlovchi asosiy subyekt sifatida o'qituvchining kompetensiyasi ta'lim jarayonining mazmuni, metodlari, natijalari va samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Kompetensiyaviy yondashuvning ta'lim tizimiga keng tatbiq etilishi o'qituvchining kasbiy faoliyatiga qo'yiladigan talablarni tubdan o'zgartirdi. Endilikda pedagogdan nafaqat o'z fanini mukammal bilish, balki innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash, raqamli vositalardan samarali foydalanish, refleksiv faoliyatni amalga oshirish, individual ta'lim trayektoriyalarini loyihalash hamda ta'lim sifatini muntazam monitoring qilish kompetensiyalari ham talab etilmoqda. Shu bois o'qituvchi kompetensiyasini ta'lim sifati bilan uzviy bog'liq holda o'rganish zamonaviy pedagogikaning ustuvor ilmiy yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Xalqaro baholash dasturlari (PISA, TALIS), UNESCO va OECD hisobotlarida ta'lim sifati ko'rsatkichlarini oshirishning eng muhim omili sifatida o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish alohida qayd etilgan. Mazkur hujjatlarda o'qituvchining metodik tayyorgarligi, uzluksiz kasbiy rivojlanishi, refleksiv faoliyati va innovatsion salohiyati o'quvchilarning ta'lim natijalariga bevosita ta'sir ko'rsatishi ilmiy dalillar bilan asoslangan.

Shu bilan birga, mavjud ilmiy tadqiqotlarda ta'lim sifati va o'qituvchi kompetensiyasi ko'pincha alohida pedagogik kategoriyalar sifatida tahlil qilinadi. Ularning o'zaro funksional bog'liqligi, ta'lim sifati indikatorlari va o'qituvchi kompetensiyasining tarkibiy komponentlari o'rtasidagi ichki aloqalar hamda kompetensiyaning ta'lim sifati integral ko'rsatkichi sifatidagi o'rni yetarli darajada konseptuallashtirilmagan.

Mazkur tadqiqotning maqsadi o'qituvchi kompetensiyasining ta'lim sifati integral ko'rsatkichi sifatidagi mazmunini pedagogik jihatdan asoslash, ta'lim sifati indikatorlari bilan o'zaro bog'liqligini aniqlash hamda ularning funksional munosabatlarini aks ettiruvchi konseptual modelni ishlab chiqishdan iborat.

ADABIYOT TAHLILI

Ta'lim sifati zamonaviy pedagogika fanining markaziy kategoriyalaridan biri bo'lib, uning mazmuni ta'lim maqsadlari, o'quv natijalari, pedagogik jarayonning samaradorligi va manfaatdor tomonlarning ehtiyojlarini qondirish darajasi bilan belgilanadi. Harvey va Green ta'lim sifatini mukammallik, maqsadga muvofiqlik, transformatsiya, qiymat va standartlarga muvofiqlik kabi yondashuvlar orqali izohlaydi [1]. Mazkur yondashuvlar ta'lim sifatini faqat yakuniy natija sifatida emas, balki uzluksiz takomillashib boruvchi pedagogik jarayon sifatida baholash imkonini beradi.

UNESCO va OECD hujjatlarida ta'lim sifati o'quvchilarning ta'lim natijalari bilan bir qatorda, o'qituvchining kasbiy tayyorgarligi, pedagogik mahorati, uzluksiz kasbiy rivojlanishi hamda ta'lim jarayonini samarali tashkil etish kompetensiyalari bilan chambarchas bog'liq holda talqin etiladi [2]. TALIS tadqiqotlari natijalari ham o'qituvchining kasbiy kompetensiyalari yuqori bo'lgan ta'lim muassasalarida o'quvchilarning o'zlashtirish ko'rsatkichlari va ta'lim sifati indikatorlari nisbatan yuqori ekanligini ko'rsatadi.

O'qituvchi kompetensiyasi tushunchasi ilmiy adabiyotlarda turli yondashuvlar asosida izohlanadi. L. Shulman pedagogning kasbiy kompetensiyasini fan mazmuni bo'yicha bilim (Content Knowledge), pedagogik bilim (Pedagogical Knowledge) va pedagogik mazmun bilimlari (Pedagogical Content Knowledge) integratsiyasi sifatida tavsiflaydi [3]. P. Perrenoud esa o'qituvchi kompetensiyasini murakkab pedagogik vaziyatlarda samarali faoliyat yuritish imkonini beruvchi bilim, ko'nikma, tajriba va qadriyatlar tizimi sifatida talqin qiladi [4]. Zamonaviy tadqiqotlarda ushbu yondashuvlar raqamli kompetentlik, refleksiv faoliyat va innovatsion pedagogik kompetensiyalar bilan boyitilmoqda.

Yevropa Komissiyasi tomonidan ishlab chiqilgan European Framework for the Digital Competence of Educators (DigCompEdu) hamda UNESCOning ICT Competency Framework for Teachers hujjatlarida o'qituvchining kasbiy kompetensiyasi ta'lim sifati va uzluksiz kasbiy rivojlanishning asosiy ko'rsatkichi sifatida e'tirof etiladi [5]. Mazkur hujjatlarda pedagogik, metodik, kommunikativ, raqamli va baholash kompetensiyalarining uyg'un rivojlanishi o'quvchilarning ta'lim natijalariga ijobiy ta'sir ko'rsatishi ilmiy asoslangan.

Kompetensiyaviy yondashuvni rivojlantirish, o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini shakllantirish va pedagogik mahoratini takomillashtirish masalalari M. H. Usmonboyeva [6], O'. Q. Tolipov, J. G'. Yo'ldoshev [7], D. A. Abdusamiyev [8] va boshqa olimlarning ilmiy tadqiqotlarida keng yoritilgan. Ular o'qituvchining kasbiy kompetentligini uzluksiz ta'lim, innovatsion pedagogik texnologiyalar, metodik tayyorgarlik va refleksiv faoliyat bilan uzviy bog'liq holda tahlil qilganlar. Biroq ushbu tadqiqotlarda kompetensiyaning ta'lim sifati indikatorlariga qanday ta'sir ko'rsatishi va ularning o'zaro funksional bog'liqligi alohida konseptual model sifatida ishlab chiqilmagan.

So‘nggi yillarda sifat menejmenti sohasidagi tadqiqotlarda ta’lim sifati ko‘rsatkichlarini baholashning kompleks yondashuvlari rivojlanmoqda. Bunda ta’lim sifati o‘quv natijalari, pedagogik jarayon, ta’lim resurslari va institutsional boshqaruvning o‘zaro bog‘liqligi orqali baholanadi. Biroq mavjud yondashuvlarda o‘qituvchi kompetensiyasi ko‘pincha ta’lim sifati omillaridan biri sifatida qayd etilib, uning integral ko‘rsatkich sifatidagi o‘rni yetarlicha ochib berilmagan.

Adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, ta’lim sifati va o‘qituvchi kompetensiyasi o‘rtasidagi bog‘liqlik ilmiy adabiyotlarda asosan tavsifiy xarakterga ega. Kompetensiyaning pedagogik jarayon sifati, o‘quvchilarning ta’lim natijalari va ta’lim muassasasi faoliyati samaradorligiga ko‘rsatadigan ta’sirini yagona funksional model asosida izohlovchi tadqiqotlar yetarli emas.

Mazkur tadqiqot aynan ushbu ilmiy bo‘shliqni to‘ldirishga qaratilgan bo‘lib, o‘qituvchi kompetensiyasini ta’lim sifatining integral ko‘rsatkichi sifatida konseptuallashtiradi hamda kompetensiyaning tarkibiy komponentlari bilan ta’lim sifati indikatorlari o‘rtasidagi funksional bog‘liqlikni aks ettiruvchi pedagogik modelni taklif etadi.

USULLAR

Mazkur tadqiqot ta’lim sifati va o‘qituvchi kompetensiyasi o‘rtasidagi funksional bog‘liqlikni aniqlashga qaratilgan nazariy-konseptual tadqiqot sifatida amalga oshirildi. Tadqiqotning metodologik asosini kompetensiyaviy, tizimli, faoliyatga yo‘naltirilgan hamda sifat menejmenti yondashuvlari tashkil etdi. Mazkur yondashuvlar o‘qituvchi kompetensiyasining tarkibiy komponentlari bilan ta’lim sifati indikatorlari o‘rtasidagi o‘zaro ta’sirni yaxlit pedagogik tizim sifatida tahlil qilish imkonini berdi.

Tadqiqot jarayonida ilmiy-pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish, qiyosiy tahlil, kontent-tahlil, tizimlashtirish, umumlashtirish hamda konseptual modellashtirish metodlaridan foydalanildi. Xalqaro tashkilotlarning ta’lim sifati bo‘yicha hisobotlari, kompetensiyaviy yondashuvga oid ilmiy tadqiqotlar va milliy pedagogik tajribalar qiyosiy o‘rganildi. Olingan natijalar asosida o‘qituvchi kompetensiyasining ta’lim sifati ko‘rsatkichlariga ta’sirini ifodalovchi funksional bog‘liqlik modeli ishlab chiqildi.

NATIJALAR

Nazariy tahlillar shuni ko‘rsatdiki, ta’lim sifati ko‘plab tashkiliy, metodik va ijtimoiy omillar ta’sirida shakllansa-da, mazkur omillarni yagona pedagogik natijaga birlashtiruvchi asosiy subyekt o‘qituvchi hisoblanadi. Shuning uchun ta’lim sifati o‘qituvchining kasbiy kompetensiyalaridan mustaqil holda shakllanmaydi. Aksincha, kompetensiyalarning rivojlanganlik darajasi pedagogik jarayonning sifati orqali ta’lim natijalariga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

Tadqiqot davomida o‘qituvchi kompetensiyasining ta’lim sifati bilan o‘zaro bog‘liqligi funksional tizim sifatida tahlil qilinib, kompetensiyaning beshta asosiy tarkibiy komponenti hamda ularga mos ta’lim sifati indikatorlari aniqlashtirildi (1-rasmga qarang).

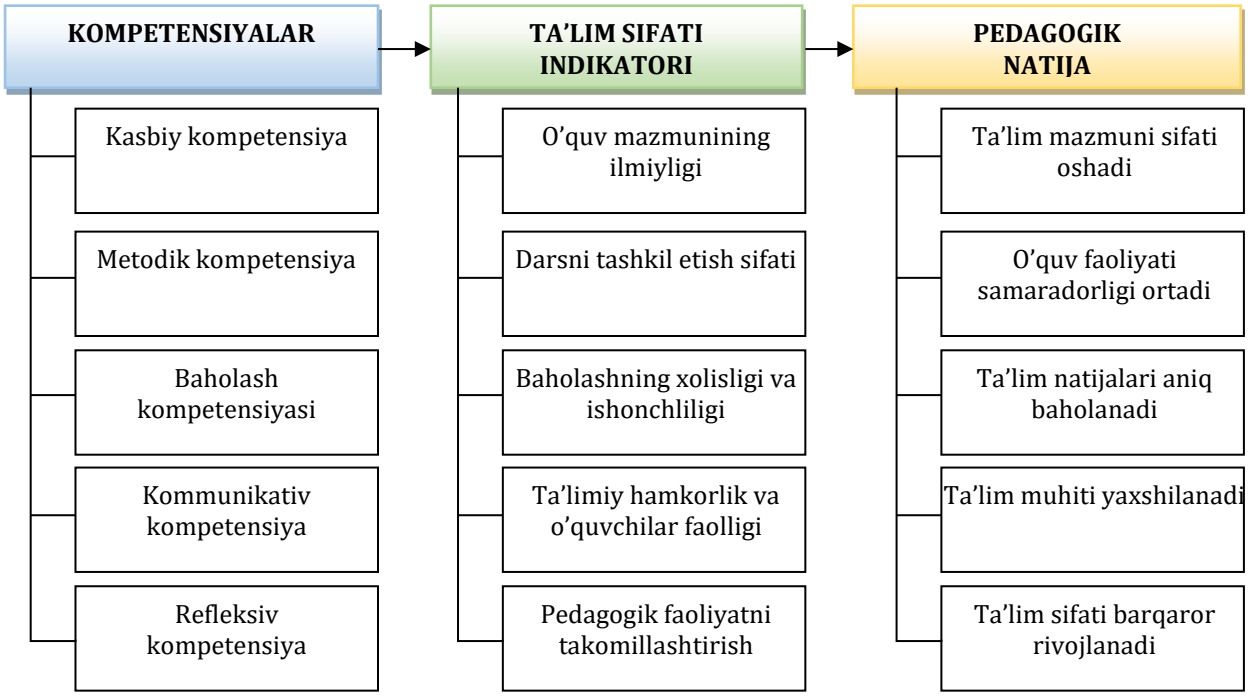

1-rasm. O‘qituvchi kompetensiyasi va ta’lim sifati indikatorlari o‘rtasidagi funksional bog‘liqlik[1]

1. Kasbiy kompetensiya va ta’lim sifati. Kasbiy kompetensiya o‘qituvchining fan mazmunini chuqur egallashi,

zamonaviy ilmiy yutuqlarni o‘quv jarayoniga integratsiyalashi va o‘quv mazmunini ilmiy asosda tashkil etish qobiliyatini ifodalaydi. Tadqiqot natijalari mazkur kompetensiyaning rivojlanganligi ta’lim mazmunining dolzarbligi, ilmiyligi va amaliy ahamiyatini ta’minlashini ko‘rsatdi.

2. Metodik kompetensiya va ta’lim sifati. Metodik kompetensiya o‘qituvchining ta’lim metodlari, o‘qitish strategiyalari va didaktik vositalarni maqsadga muvofiq tanlash hamda qo‘llash qobiliyatini tavsiflaydi. Ushbu kompetensiya rivojlangan sharoitda ta’lim jarayoni interfaol, o‘quvchi faolligiga yo‘naltirilgan va natijador bo‘ladi.

3. Baholash kompetensiyasi va ta’lim sifati. Baholash kompetensiyasi o‘quv natijalarini adolatli, shaffof va mezonlarga asoslangan holda aniqlash imkonini beradi. Formativ va summativ baholash usullaridan oqilona foydalanish o‘quvchilarning rivojlanish dinamikasini kuzatish hamda ta’lim jarayonini o‘z vaqtida takomillashtirishga xizmat qiladi.

4. Kommunikativ kompetensiya va ta’lim sifati. Kommunikativ kompetensiya pedagogik muloqotni samarali tashkil etish, ijobiy psixologik muhit yaratish va hamkorlikka asoslangan ta’limni rivojlantirish imkonini beradi. Mazkur kompetensiyaning yuqori darajada shakllanganligi o‘quvchilarning darsdagi faolligi va motivatsiyasiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

5. Refleksiv kompetensiya va ta’lim sifati. Refleksiv kompetensiya o‘qituvchining o‘z faoliyatini tahlil qilishi, pedagogik qarorlarini baholashi va kasbiy rivojlanish strategiyasini muntazam yangilab borishini ta’minlaydi. Tadqiqot natijalari refleksiv faoliyat ta’lim sifatining uzluksiz takomillashuvini ta’minlovchi asosiy omillardan biri ekanligini ko‘rsatdi.

O‘qituvchi kompetensiyasi va ta’lim sifati o‘rtasidagi bog‘liqlikni chuqurroq tahlil qilish shuni ko‘rsatadiki, kompetensiyaning har bir tarkibiy komponenti ta’lim sifatining muayyan mezonlariga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Shu bois ta’lim sifatini baholashda faqat o‘quv natijalari yoki tashqi monitoring ko‘rsatkichlariga tayanish yetarli emas. Bunda o‘qituvchining kasbiy, metodik, baholash, kommunikativ, raqamli, refleksiv va innovatsion kompetensiyalarining pedagogik jarayonda qanday namoyon bo‘layotganini kompleks tahlil qilish zarur.

Mazkur yondashuv asosida o‘qituvchi kompetensiyasining tarkibiy komponentlari, ular orqali namoyon bo‘ladigan pedagogik faoliyat ko‘rsatkichlari, ta’lim sifati mezonlari hamda baholash indikatorlari o‘rtasidagi integrativ bog‘liqlik tizimlashtirildi. Taklif etilayotgan matritsa ta’lim sifati va o‘qituvchi kompetensiyasi o‘rtasidagi funksional munosabatlarni yaxlit pedagogik tizim sifatida ifodalaydi hamda kompetensiyaviy yondashuv asosida ta’lim sifatini baholashning konseptual asosini belgilaydi (1-jadvalga qarang).

1-jadval

O‘qituvchi kompetensiyasi va ta'lim sifati mezonlari o‘rtasidagi integrativ bog‘liqlik matritsasi

O‘qituvchi kompetensiyasi	Pedagogik faoliyat ko‘rsatkichi	Ta'lim sifati mezoni	Baholash indikatori
Kasbiy kompetensiya	Fan mazmunini ilmiy asosda bayon qilish	Ta'lim mazmunining dolzarbligi va ilmiyligi	O‘quv dasturiga muvofiqlik, ilmiy aniqlik
Metodik kompetensiya	Zamonaviy metod va texnologiyalarni qo‘llash	Dars sifati va ta'lim jarayonining samaradorligi	Interfaol metodlardan foydalanish, dars kuzatuvi natijalari
Baholash kompetensiyasi	Formativ va summativ baholashni tashkil etish	Baholashning obyektivligi va ishonchliligi	Baholash mezonlariga rioya qilish, teskari aloqa sifati
Kommunikativ kompetensiya	Pedagogik muloqotni samarali tashkil etish	Ta'lim muhitining ijobiyligi	O‘quvchilar faolligi, hamkorlik darajasi
Raqamli kompetensiya	Raqamli platformalar va AKTdan foydalanish	Raqamli ta'lim sifati	LMS, elektron resurslar va raqamli vositalardan foydalanish samaradorligi
Refleksiv kompetensiya	O‘z faoliyatini tahlil qilish va takomillashtirish	Ta'lim sifatining uzluksiz rivojlanishi	Refleksiv hisobotlar, o‘zini baholash natijalari
Innovatsion kompetensiya	Yangi pedagogik g‘oyalarni amaliyotga joriy etish	Ta'limning innovatsion rivojlanishi	Mualliflik metodikalari, innovatsion loyihalardagi ishtirok

Jadvalda keltirilgan matritsa o‘qituvchi kompetensiyasi va ta’lim sifati o‘rtasidagi integrativ bog‘liqlikni tizimli ravishda aks ettiradi. Har bir kompetensiya komponenti pedagogik faoliyatning muayyan jihatini tavsiflaydi hamda unga mos ta’lim sifati mezoni va baholash indikatorlari orqali namoyon bo‘ladi. Bu esa kompetensiyani faqat shaxsiy kasbiy sifat emas, balki ta’lim sifati ko‘rsatkichlarini shakllantiruvchi integral pedagogik resurs sifatida baholash imkonini beradi.

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, o‘qituvchi kompetensiyasi ta’lim sifatiga to‘g‘ridan-to‘g‘ri emas, balki pedagogik faoliyatning sifati orqali ta’sir ko‘rsatadi. Kasbiy va metodik kompetensiyalar ta’lim mazmuni hamda dars jarayonining ilmiy-metodik asoslanganligini ta’minlaydi. Baholash kompetensiyasi o‘quv natijalarining xolis va ishonchli aniqlanishiga xizmat qilsa, kommunikativ kompetensiya ta’lim jarayonidagi hamkorlik va ijobiy psixologik muhitni shakllantiradi.

Raqamli va innovatsion kompetensiyalar esa ta'limni zamonaviy texnologiyalar asosida tashkil etish imkoniyatlarini kengaytiradi. Refleksiv kompetensiya barcha kompetensiyalarni uzluksiz takomillashtirib boruvchi integrallovchi komponent sifatida namoyon bo'ladi.

Mazkur integrativ bog'liqlik natijasida ta'lim sifati nafaqat o'quvchilarning o'zlashtirish natijalari, balki pedagogik jarayonning ilmiyligi, metodik asoslanganligi, baholashning obyektivligi va ta'lim muhitining samaradorligi orqali ham tavsiflanadi. Shu sababli o'qituvchi kompetensiyasini rivojlantirishga yo'naltirilgan tizimli pedagogik choralar ta'lim sifatini barqaror oshirishning muhim sharti hisoblanadi.

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari ta'lim sifati va o'qituvchi kompetensiyasi o'rtasida sabab-oqibat emas, balki ko'p bosqichli funksional bog'liqlik mavjudligini ko'rsatdi. Mazkur bog'liqlik o'qituvchi kompetensiyasining pedagogik faoliyat sifati orqali ta'lim jarayoniga, undan esa o'quv natijalariga ta'sir etishi bilan tavsiflanadi. Shu jihatdan o'qituvchi kompetensiyasi ta'lim sifatini belgilovchi alohida omil emas, balki uning integral ko'rsatkichi sifatida namoyon bo'ladi.

Harvey va Green tomonidan ilgari surilgan ta'lim sifati konsepsiyasi ta'lim natijalarini manfaatdor tomonlarning ehtiyojlari va ta'lim maqsadlariga muvofiqligi orqali izohlaydi. Mazkur tadqiqot ushbu yondashuvni rivojlantirgan holda ta'lim sifati ko'rsatkichlariga erishishda o'qituvchining kasbiy kompetensiyasi markaziy o'rin egallashini ilmiy asoslaydi. Shu bilan birga, UNESCO va OECD tomonidan ilgari surilgan sifatli ta'lim konsepsiyalari ham o'qituvchi kompetensiyalarining uzluksiz rivojlanishi ta'lim sifati barqarorligini ta'minlovchi asosiy shartlardan biri ekanligini tasdiqlaydi.

Tadqiqot davomida metodik va refleksiv kompetensiyalar pedagogik faoliyat sifati bilan eng kuchli bog'liq komponentlar sifatida namoyon bo'ldi. Metodik kompetensiya ta'lim jarayonining ilmiy-metodik asosda tashkil etilishini ta'minlasa, refleksiv kompetensiya pedagogik faoliyatni muntazam tahlil qilish va takomillashtirish orqali sifatning uzluksiz rivojlanishiga xizmat qiladi. Baholash kompetensiyasi esa o'quv natijalarining ishonchliligini ta'minlash orqali ta'lim sifatini obyektiv baholash imkonini beradi.

Shuningdek, kommunikativ kompetensiyaning ta'lim sifati bilan bog'liqligi faqat pedagogik muloqot darajasida emas, balki hamkorlikka asoslangan ta'lim muhiti, o'quvchilarning faolligi va ta'lim jarayonidagi ijtimoiy-psixologik iqlim orqali ham namoyon bo'lishi aniqlandi. Bu esa kompetensiyaning ta'lim sifati indikatorlariga ko'rsatadigan ta'siri ko'p qirrali ekanligini ko'rsatadi.

Mazkur tadqiqotning ilmiy yangiligi o'qituvchi kompetensiyasini alohida kasbiy tavsif emas, balki ta'lim sifati integral ko'rsatkichining funksional determinantlaridan biri sifatida konseptuallashtirganidadir. Taklif etilgan model kompetensiya komponentlari, pedagogik faoliyat sifati, ta'lim jarayoni va o'quv natijalari o'rtasidagi ichki bog'liqlikni yagona tizimda aks ettiradi.

Tadqiqot natijalari pedagog kadrlarni tayyorlash, malaka oshirish va attestatsiya qilish tizimlarini takomillashtirishda amaliy ahamiyat kasb etadi. Xususan, o'qituvchilar faoliyatini baholash mezonlarini ishlab chiqishda kompetensiya indikatorlarini ta'lim sifati ko'rsatkichlari bilan integratsiyalash, ta'lim muassasalari ichki sifatni ta'minlash tizimlarida kompetensiyaviy monitoringni joriy etish hamda uzluksiz kasbiy rivojlanish dasturlarini ta'lim sifati indikatorlariga mos ravishda loyihalash maqsadga muvofiqdir.

XULOSA

Tadqiqot natijalari o'qituvchi kompetensiyasi ta'lim sifatini belgilovchi ko'plab omillardan biri emas, balki pedagogik jarayonning barcha tarkibiy qismlarini o'zaro bog'lovchi integral ko'rsatkich ekanligini ilmiy jihatdan asoslash imkonini berdi. Kompetensiyaning kasbiy, metodik, baholash, kommunikativ, raqamli, refleksiv va innovatsion komponentlari o'zaro uyg'unlashgan holda ta'lim jarayonining mazmuni, tashkil etilishi, monitoringi va natijadorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Nazariy tahlillar hamda ishlab chiqilgan funksional model asosida ta'lim sifati o'qituvchining alohida kompetensiyasiga emas, balki kompetensiyalar tizimining yaxlit rivojlanganlik darajasiga bog'liqligi aniqlandi. Shu nuqtayi nazardan, o'qituvchi kompetensiyasini ta'lim sifatining integral ko'rsatkichi sifatida baholash pedagogik faoliyat samaradorligini kompleks tahlil qilish imkonini beradi.

Tadqiqot davomida ishlab chiqilgan "O'qituvchi kompetensiyasi – pedagogik faoliyat sifati – ta'lim jarayoni samaradorligi – o'quv natijalari – ta'lim sifati" funksional modeli hamda kompetensiya va ta'lim sifati mezonlari o'rtasidagi integrativ bog'liqlik matritsasi o'qituvchi faoliyatini baholashning konseptual asoslarini kengaytiradi. Mazkur yondashuv kompetensiyaviy rivojlanish va ta'lim sifatini boshqarish jarayonlarini yagona pedagogik tizim sifatida tashkil etish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Harvey L., Green D. Defining Quality // Assessment and Evaluation in Higher Education. – 1993. – Vol. 18, № 1. – P. 9–34.

2. OECD. TALIS 2018 Results (Volume I): Teachers and School Leaders as Lifelong Learners. – Paris: OECD Publishing, 2019.

3. Shulman L. S. Those Who Understand: Knowledge Growth in Teaching // Educational Researcher. – 1986. – Vol.

15, № 2. – P. 4–14.

4. Perrenoud P. Ten New Competencies for Teaching. – Geneva: Faculty of Psychology and Educational Sciences, University of Geneva, 2002.

5. European Commission. European Framework for the Digital Competence of Educators (DigCompEdu). – Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017.

6. Usmonboyeva M. H. Pedagogik kompetentlikni rivojlantirish nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: O‘qituvchi, 2017.

7. Yo‘ldoshev J. G‘. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: O‘qituvchi, 2018.

8. Abdusamiyev D. A. O‘qituvchi faoliyatida yuzaga keladigan kasbiy deformatsiyaning oldini olishning pedagogik imkoniyatlari: pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. – Namangan, 2023.